

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE  
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

**BAKALÁRSKA PRÁCA**

**2011**

**PETRA SLIŠKOVÁ**

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE  
FAKULTA PEDAGOGICKÁ**

**AKTIVIZUJÚCE VYUČOVACIE METÓDY NA 1. STUPNI  
ZŠ**

**Bakalárska práca**

Študijný program: Predškolská a elementárna pedagogika

Školiace pracovisko: Katedra pedagogiky

Školiteľ: Prof. PhDr. Erich Petlák, CSc.

**Nitra 2011**

**Petra Slišková**



Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre  
Pedagogická fakulta

### ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

**Meno a priezvisko študenta:** Petra Slišková  
**Študijný program:** predškolská a elementárna pedagogika (Učiteľské štádium, bakalársky I. st., denná forma)  
**Študijný odbor:** 1.1.5 predškolská a elementárna pedagogika  
**Typ záverečnej práce:** Bakalárska práca  
**Jazyk záverečnej práce:** slovenský

**Názov:** Aktivizujúce vyučovacie metódy na 1. stupni ZŠ  
**Anotácia:** V ostatných rokoch sa čoraz častejšie zdôrazňuje potreba skvalitnenia výchovno-vzdelávacieho procesu. Klasický vzdelávací proces je poznamenaný svojou transmisívnosťou, ktorá je predmetom kritik a volania po aktivizujúcich metódach tak, aby bol aktívny nielen učiteľ, ale predovšetkým žiaci. V zmysle naznačeného bakalárska práca bude stručným opisom tzv. klasického vyučovania, na čo nadväzuje opis vyučovacích metód s osobitným akcentom na tvorivosť žiakov vo vyučovaní. Práca obsahuje pojednanie o vyučovacej metóde a akcentuje aktivizujúce metódy vyučovania na základe dôsledného štúdia a porovnania dostupnej literatúry autorov: Maňák, Švec, V., Švec, Š., Mojžišek, Petlák, Skalková, Turek a autorov v časopiseckej literatúre.

**Školiteľ:** prof. PhDr. Erich Petlák, CSc.  
**Oponent:** PaedDr. Lívia Fenyesiová, PhD.  
**Katedra:** KPG - Katedra pedagogiky  
**Vedúci katedry:** prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.  
**Dátum zadania:** 30.09.2009

**Dátum schválenia:** 30.11.2009

  
prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.  
vedúci/a katedry

## **Pod'akovanie**

Touto cestou by som chcela poďakovať môjmu školiteľovi, Prof. PhDr. Erichovi Petlákovi, CSc. za pomoc, ochotu a trpezlivosť, za cenné pripomienky, odborné a metodické rady, ktoré boli pre mňa prínosom pri koncipovaní bakalárskej práce. Poďakovať by som chcela svojej mamine za ochotu, pripomienky a povzbudzovanie pri písaní bakalárskej práce.

## **Abstrakt**

SLIŠKOVÁ, PETRA: *Aktivizujúce vyučovacie metódy na 1. stupni ZŠ* [Bakalárska práca] /  
Petra Slišková – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Pedagogická fakulta; Katedra  
pedagogiky – školiteľ: prof. PhDr. Erich Petlák, CSc – stupeň odbornej kvalifikácie:  
Bakalár /Bc./-Nitra: PF UKF, 2011

Táto predkladaná bakalárska práca je venovaná aktivizujúcim vyučovacím metódam a ich využitiu vo vyučovacom procese na prvom stupni základnej školy. Autorka si všíma, že za posledné roky sa prudko zvýšili požiadavky na vedomostnú úroveň žiakov a vzdelanie sa stalo dôležitou súčasťou nášho života. Nové postupy a metódy učiteľa by mali vyučovací proces vylepšiť, obohatiť a spestriť. Cieľom práce je oboznámiť čitateľa s novými postupmi a metódami vo vyučovacom procese. Bakalárska práca pozostáva zo štyroch kapitol. Prvá kapitola je venovaná vyučovaciemu procesu a všetkému, čo do neho spadá a to je jeho význam, cieľ a typy vyučovacieho procesu, osobnosť, tvorivosť a úloha učiteľa a žiaka vo vyučovacom procese. V druhej kapitole sa autorka zamerala na vyučovacie metódy a ich úlohy vo vyučovacom procese. Tretia a štvrtá kapitola sú najrozsiahlejšími kapitolami v celej práci. V tretej kapitole autorka podrobne opísala aktivizujúce vyučovacie metódy, ktoré sa dajú využiť na prvom stupni základnej školy. Vybrala také metódy, ktoré podnecujú aktivitu a tvorivosť detí vo vyučovacom procese. V štvrtej kapitole autorka uviedla podrobné ukážky a prípravy vyučovacích hodín, ktoré boli aplikované aj v praxi.

**Kľúčové slová:** vyučovací proces, ciele vyučovacieho procesu, typy vyučovacieho procesu, vyučovacia metóda, osobnosť učiteľa, tvorivý učiteľ

## **Abstract**

SLIŠKOVÁ, PETRA: *Aktivizujúce vyučovacie metódy na 1. stupni ZŠ* [Bakalárska práca] / Petra Slišková – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Pedagogická fakulta; Katedra pedagogiky – školiteľ: prof. PhDr. Erich Petlák, CSc – stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár /Bc./-Nitra: PF UKF, 2011

Diese präsentierte Bachelorarbeit widmet sich den aktivierenden Lehrmethoden und ihrer Benutzung im Lehrprozess in der Unterstufe der Grundschule. Die Autorin beobachtet, dass die Anforderungen auf Wissensniveau der Schüler in den letzten Jahren rapid einstiegen und die Bildung wurde der wichtige Bestandteil menschlichen Lebens. Neue Methoden und Vorgehen sollten den Lehrprozess verbessern und bunt machen. Das Ziel der Arbeit ist, über neue Methoden und Vorgehen zu informieren. Die Bachelorarbeit besteht aus 4 Kapiteln. Das erste Kapitel widmet sich dem Lehrprozess, was fällt alles unter das, und zwar seine Bedeutung, sein Ziel und Unterrichtstypen, Persönlichkeit, Kreativität und Aufgabe des Lehrers im Lehrprozess. Im zweiten Kapitel richtet die Autorin auf die Lehrmethoden, ihrer Aufgaben im Lehrprozess. Das dritte und vierte Kapitel sind umfassende Kapitel in der ganzen Arbeit. Im dritten Kapitel werden die aktivierenden Lehrmethoden ausführlich beschrieben, die in der Grundschule-Unterstufe benutzt werden können. Es wurden solche Methoden ausgewählt, die die Aktivität und Kreativität bei den Kindern im Lehrprozess stimulieren. Im vierten Kapitel werden die ausführlichen Vorzeigestunden und Vorbereitungen für die Stunden angegeben, die in der Praxis eingesetzt wurden.

Stichworte: der Lehrprozess, die Ziele des Lehrprozesses, die Unterrichtstypen, die Lehrmethode, die Persönlichkeit des Lehrers, kreativer Lehrer

## **OBSAH**

<b>ÚVOD .....</b>	<b>7</b>
<b>1 VYUČOVACÍ PROCES .....</b>	<b>8</b>
1.1 Vymedzenie pojmu .....	8
1.2 Význam vyučovacieho procesu .....	9
1.3 Ciele vyučovacieho procesu .....	11
1.4 Typy vyučovacieho procesu .....	13
1.5 Úloha učiteľa a žiaka vo vyučovacom procese .....	14
1.5.1 Osobnosť a tvorivosť učiteľa .....	15
<b>2 VYUČOVACIE METÓDY .....</b>	<b>18</b>
2.1 Pojem vyučovacia metóda .....	18
2.2 Úloha vyučovacích metód .....	19
2.3 Klasifikácia vyučovacích metód .....	20
<b>3 METÓDY A STRATÉGIE PODPORUJÚCE AKTIVITU A TVORIVOSŤ .....</b>	<b>23</b>
3.1 Brainstorming .....	23
3.2 Rovnakí – rozdielni .....	25
3.3 Cinquains .....	25
3.4 Čítanie s predpovedaním .....	27
3.5 Rotujúci prehľad .....	29
3.6 Vyučovacie bloky .....	30
<b>4 UKÁŽKY VYUČOVACÍCH JEDNOTIEK .....</b>	<b>33</b>
4.1 Prvá hodina .....	33
4.2 Druhá hodina .....	36
<b>ZÁVER .....</b>	<b>40</b>
<b>ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY .....</b>	<b>41</b>

## Úvod

V poslednej dobe sa stále hovorí o zmene vyučovacích hodín, o prístupe učiteľa nielen k učivu ale i žiakom, o inovácii vyučovacích postupov a metód. Ak učiteľ nie je dostatočne tvorivý vo vyučovacom procese, môže sa jeho pôsobenie na detí javiť ako zastarané, stereotypné a nudné. U detí sa to prejavuje veľkou nechúťou chodiť do školy, ale aj robiť si domáce úlohy. Ak chce učiteľ vplývať na deti pozitívne mal by sa inšpirovať a vyberať si nové postupy a metódy, ktoré podnecujú aktivitu a tvorivosť.

V našej práci sme sa zamerali na opis aktivizujúcich metód na 1. stupni ZŠ a ich využitie vo vyučovacom procese.

V prvej kapitole sme uviedli pojem vyučovacieho procesu, jeho význam, ciele a typy a krátko sme načrtli úlohu učiteľa jeho osobnosť a tvorivosť a úlohu žiaka vo vyučovacom procese.

V druhej kapitole sme sa zaoberali pojmom vyučovacia metóda a jej úlohou vo vyučovacom procese.

V tretej kapitole sme opisovali niektoré nové postupy a metódy podporujúce aktivitu a tvorivosť u detí.

V štvrtej kapitole sme pripojili prípravy a ukážky vyučovacích hodín, ktoré sme aplikovali v praxi.

Cieľom našej práce bolo ukázať, že ak zabezpečíme priestor pre nápaditosť a fantáziu, podporíme tým sebadôveru a vhodne motivujeme deti. Myslíme si, že sa nemôže stať, že deti budú len pasívnymi poslucháčmi. Vedomosti si osvoja aktívnou účasťou a budú ich vedieť využiť v nových situáciách.



# 1 VYUČOVACÍ PROCES

Sme toho názoru, že vyučovací proces je neoddeliteľnou súčasťou nášho života. Myslíme si, že je potrebné sa zobrať týmto pojmom nielen kvôli učiteľom, ale i žiakom.

Týmto pojmom sa zaoberali rôzni významní vedci, učitelia už od začiatku vzniku vyučovacieho procesu. V minulosti sa vyučovací proces chápal veľmi jednoducho. Vo vyučovacom procese bol dôležitý a hlavne aktívny učiteľ, ktorý svojimi schopnosťami a zručnosťami pôsobil na žiakov.

Dnes vyučovací proces považujeme za zložitejší proces a chápaný vo viacnásobných súvislostiach – vzťahy učiteľ – žiak, učiteľ – rodič, žiak – žiak, vplyv použitých metód a foriem, vedecký pokrok, technické prostriedky, vplyv osobnosti učiteľa, rodičov, prostredia, kamarátov a záujmov.

## 1.1 Vymedzenie pojmu

V dávnejšej dobe sa vyučovací proces chápal veľmi jednoducho, ako jednostranné pôsobenie učiteľa na žiakov, ktorého cieľom bolo vytvoriť nové vedomosti, návyky, zručnosti a spôsobilosti. Dôslednejším pozorovaním a rozborom sa zistilo, že nejde o jednostranné pôsobenie učiteľa na žiakov. Žiaci významne ovplyvňujú činnosti učiteľa svojím prístupom k vyučovaniu, učeniu, poznatkami a úrovňou vedomostí. Vyučovacie metódy, vyučovacie zásady, organizačné formy vyučovania, vyučovacie pomôcky, didaktická technika tieto všetky činitele ovplyvňujú vyučovací proces (Petlák, E. 1995).

Vo vyučovacom procese, môžeme sledovať, že vyučovanie tvorí interakcia medzi učiteľom a žiakom, ktorá predovšetkým prebieha v smere od učiteľa k žiakovi, ale utvára aj spätné spojenie žiak – učiteľ. Vyučovanie je proces, ktorý závisí predovšetkým od organizácie zo strany učiteľa, to znamená od použitia metód a organizačných foriem práce (Valkovič, G. 1980).

E. Petlák, (1997, s. 63) uvádza: „*Pod pojmom vyučovací proces chápeme plánovité, cieľavedomé a zámerné pôsobenie subjektu vyučovania ( učiteľa ) na objekt vzdelávania a výchovy ( žiaka ), aby bol systematicky vzdelávaný a vychovávaný. Objekt vzdelávania a výchovy ( žiak ) je zároveň subjektom vyučovacieho procesu, v ktorom si okrem osvojovania nových vedomostí, spôsobilostí, vytvárania zručností a návykov rozvíja aj*

*poznávacie procesy, formuje svoju osobnosť, ale súčasne spätne vplýva na činnosti učiteľa.“*

I. Turek, (2008, s. 19) pod pojmom vyučovací proces rozumie: *„Vyučovací proces (výučba) je cieľavedomý, postupný, systematicky organizovaný proces vzájomne podmienených činností učiteľa ( táto činnosť sa nazýva vyučovanie ) a žiakov, študentov ( táto činnosť sa nazýva učenie sa ), ktorý je zameraný na vzdelávanie, výchovu a všestranný rozvoj osobností žiakov, študentov, t. j. na dosiahnutie stanovených cieľov.“*

Usudzujeme, že obidve teórie od Petláka a Tureka sa z časti zhodujú. Zhodujú sa v tom, že vyučovací proces chápu ako cieľavedomé a systematické pôsobenie učiteľa na žiaka. Petlák poukazuje na vzájomné ovplyvňovanie učiteľa a žiaka a na formovanie celej osobnosti žiaka. Turek je toho názoru, že vyučovací proces je zameraný na všestranný rozvoj osobnosti žiaka a študenta.

Súhlasíme s názorom, že vo vyučovacom procese sa učiteľ a žiak navzájom ovplyvňujú a, že vyučovací proces má byť zameraný na všestranný rozvoj osobnosti žiaka.

G. Valkovič (1980, s. 6) definuje didaktiku ako: *„Didaktika ako pedagogická disciplína skúma zákonitosti vyučovacieho procesu, v ktorom si dieťa osvojuje isté vedomosti a zručnosti a formuje svoju osobnosť so zacielením na historické potreby etapy vývoja spoločnosti.“*

Vyučovací proces, je špecifickým, najvýznamnejším druhom výchovy a vzdelávania detí, mládeže i dospelých. Realizuje sa v špeciálnych zariadeniach a to v školách, dlhodobo ( niekoľko rokov ), pod dohľadom odborníkov čiže učiteľov, podľa špeciálnych programov – učebných plánov a učebných osnov. Výchova i vzdelávanie sa môžu realizovať aj mimo vyučovacieho procesu, napríklad: v rodine, v zamestnaní, prostredníctvom televízie, turistiky, a podobne (Turek, I. 2008).

## **1.2 Význam vyučovacieho procesu**

Vyučovací proces plní nielen vzdelávacie, ale aj výchovné úlohy. Preto hovoríme o výchovno-vzdelávacom procese. Medzi vzdelávaním a výchovou je úzky vzájomný

vzťah. Jednoznačne platí, že vyučovací proces neznamená zameranosť len na vedomostnú stránku, ale plní aj tieto nasledovné úlohy:

- a ) **vzdelávaciu** (nové vedomosti, spôsobilosti, zručnosti)
- b ) **formatívnu** (rozvoj poznávacích procesov)
- c ) **výchovnú**
- d ) **propedeutickú** (uvádza do nového vo vede, v myslení)
- e) **rozvíjajúcu** (všestranný rozvoj žiaka, orientácia na jeho potenciálne možnosti) (Petlák, E. 1997).

Vyššiu motiváciu vo vyučovaní môže učiteľ dosiahnuť napríklad pomocou týchto vyučovacích a výchovných postupov:

1. **skupinové vyučovanie, výchova**

2. **problémový prístup, problémové vyučovanie**

3. **projektová výchova, vyučovanie** – ide o metódu, kde žiak alebo skupina detí pracuje na určitom projekte – probléme, ktorý je širší, komplexný. Učiteľ radí pri metodike, ale deti samostatne postupujú, hľadajú informácie a podávajú správu o tom, čo zistili a čo ako riešili,

4. **blokové vyučovanie, bloková práca** – je taká činnosť, pri ktorej sa deti dlhší čas venujú predmetu v jednom bloku, ten zahŕňa semináre, diskusie, samoštúdium, učenie a experimentálnu prácu,

5. **tematické integrované vyučovanie, výchova** – nepostupuje sa podľa predmetov, ani sa čas nedelí na hodiny, ale sa v súvislých celkoch, z mnohých hľadísk preberá nejaká téma, napríklad strom, človek a podobne a do nich sa zahrnie matematika, materinský jazyk, výtvarná výchova a iné predmety,

6. **heuristické vyučovanie, výchova** – deti samostatne alebo v skupinách riešia problém (tvorivý problém) podľa niektorej z heuristických schém, napr. DITOR

7. **tvorivé vyučovanie, výchova** – zacielená činnosť najmä na rozvíjanie divergencie, ale aj na prežívanie, tvorivé vnímanie; je tu zdôrazňovaná umelecká tvorivá činnosť detí, technická tvorivosť – na úrovni schopností detí, ale aj tvorivosť v medziľudských vzťahoch, riešenie bežných životných problémov,

8. **výskumné, objavujúce vyučovanie, výchova** – podobná heuristickej metóde. Pri nej deti vlastnou aktivitou „objavujú“ informácie, zákonitosti, robia drobné experimenty, skúmajú názory a postoje ľudí, učia sa pracovať na báze vedeckej metodológie (M. Zelina, 1996).

Tvorivé učenie umožňuje žiakovi predovšetkým získať pozitívny vzťah k učeniu a osvojiť si tak nové vedomosti a poznatky. Nedirektívny štýl učiteľovej práce vedie k tomu, aby sa dieťa sebarozvíjalo. V tomto smere sú nápomocné aj hry, ktoré sú u žiakov veľmi obľúbené a vytvárajú v triede radostnú a tvorivejšiu atmosféru, hry na vyučovacích hodinách by nemali chýbať (Verkinová, A. 1999/2000, roč. 3, č. 1, s. 32).

## 1.2 Ciele vyučovacieho procesu

G. Valkovič, (1980, s. 66) hovorí: „Cieľom vyučovacieho procesu žiakov je nielen momentálny stav poznávania, ale aj zapamätávanie poznatkov pre potreby zaradenia do spoločenskej praxe.“

I. Turek, (2008, s. 36) definuje ciele vyučovacieho procesu: „Ideálna predstava toho, čo sa má v činnosti dosiahnuť.“

Z hľadiska abstraktnosti a konkrétnosti môžeme ciele výchovy a vzdelávania usporiadať takto:

1. všeobecné ciele
2. čiastkové ciele (ciele jednotlivých typov škôl, ciele študijných a učebných odborov)
3. špecifické ciele vyučovacieho procesu (ciele vyučovacích predmetov, ciele tematických celkov, ciele vyučovacích hodín/ vyučovacích jednotiek a tak ďalej)

I. Turek (2008, s. 37) charakterizuje: „Všeobecné ciele chápeme ako vyjadrenie určitého ideálu výchovy a vzdelávania, vyjadrenie všeobecných spoločenských požiadaviek na výchovu a vzdelávanie, odrážajúcich rôzne filozofie a perspektívy, rôzne prístupy k obsahu výchovy a vzdelávania.“

I. Turek (2008, s. 38) definuje: „Čiastkové (rámcové) ciele predstavujú určitú konkretizáciu všeobecných cieľov na ciele určitého typu školy alebo na ciele študijného či učebného odboru.“

I. Turek (2008, s. 38) hovorí: „Špecifické (konkrétne) ciele by mali jednoznačne definovať stav osobnosti, správania sa žiaka, ktorý sa má dosiahnuť na konci vyučovacieho procesu, t. j. čo konkrétne sa má žiak naučiť, čo konkrétne má vedieť.“

Myslíme si, že cieľom vyučovania, nie je len naučiť žiakov niečo nové, ale spolu s tým aj tomu porozumieť, vedieť aplikovať, analyzovať, syntetizovať, hodnotiť a podobne.

Ciele vyučovacieho procesu by mali podľa I. Tureka spĺňať tieto požiadavky:

1. **Konzistentnosť** – podriadenie nižších cieľov ( cieľ témy z cieľa tematického celku, cieľ tematického celku z cieľa vyučovacieho predmetu ).
2. **Primeranosť** – súlad medzi cieľmi, možnosťami a schopnosťami žiakov i učiteľov.
3. **Vyjadrenie žiackych výkonov v pojmoch** – nie opisovanie javov, ale ich vysvetlenie žiakmi. ( Cieľ: „Oboznámiť žiakov s vývojom zemskej kôry.“ - neopisuje konečný stav, nevyjadruje čo sa má žiak konkrétne naučiť, čo bude musieť vedieť „vysvetliť“ ).
4. **Jednoznačnosť** – formulovať cieľ tak, aby neprípúšťal viacznačný výklad.
5. **Kontrolovateľnosť, merateľnosť** – formulácia cieľa musí umožniť porovnať dosiahnuté výsledky s cieľom a z toho vyvodiť záver.

Ciele vyučovacieho procesu, ich stanovenie, ale aj realizácia sú významnou stránkou. Cieľ v istej etape musí zodpovedať, ale i vychádzať z cieľov vyšších a naopak, vyššie ciele možno dosiahnuť len po splnení cieľov nižších. Existuje istá hierarchia cieľov:

- ciele častí vyučovacích hodín
- ciele vyučovacích hodín
- ciele tematických celkov
- ciele vyučovacích predmetov
- ciele študijných a vedných odborov
- ciele typov škôl
- všeobecný cieľ ( ideálny cieľ výchovy a vzdelávania )

Túto hierarchiu možno aplikovať aj na samotnú vyučovaciu hodinu:

- cieľ motivácie
- cieľ preverovania vedomostí žiakov
- cieľ sprostredkovania nového učiva
- cieľ opakovania učiva
- cieľ upevňovania učiva
- cieľ vyučovacej hodiny

Vo vyučovacej hodine by sa mal učiteľ zamerať nielen na výsledný cieľ, ale spĺňať aj rad čiastkových cieľov a splnenie jedného cieľa by malo byť východiskom pre plnenie ďalšieho (Petlák, E. 1997, s. 63-66).

I. Turek (2008, s. 47) charakterizuje: „*Konkrétny cieľ by mal jednoznačne definovať stav osobnosti, správania sa žiaka, ktorý sa ma dosiahnuť na konci vyučovacieho procesu, t. j.*

*čo konkrétne sa má žiak naučiť, čo konkrétne má vedieť, ktoré konkrétne vedomosti, zručnosti, návyky, postoje, schopnosti, kompetencie si má osvojiť, do akej hĺbky a za akých podmienok.“*

### 1.3 Typy vyučovacieho procesu

V súčasnej dobe sa na našich školách prelínajú tri typy vyučovacieho procesu:

**1. Dogmatický typ vyučovacieho procesu** – bol charakteristický pre stredoveké školstvo a ktorého podstatu tvorí:

- učiteľovo oboznámenie žiakov s učivom ( bez vysvetľovania ), to znamená, že učiteľ povie žiakom požadované informácie, z ktorých pozostáva obsah učiva.

- neuvedomé učenie sa učiva žiakmi naspamäť a reprodukovanie naučených vedomostí.

Výsledkom takého vyučovacieho procesu sú verbálne, formálne vedomosti a rozvíja sa v podstate iba mechanická pamäť žiakov. Veríme, že tento typ vyučovacieho procesu sa vyskytuje na našich školách už len zriedka.

**2. Výkladovo-ilustratívny typ vyučovacieho procesu, tzv. tradičné vyučovanie** – dominuje na našich školách. Tradičné vyučovanie bolo efektívne v 19. storočí, ale už nevyhovuje požiadavkám súčasnosti a vôbec nie požiadavkám budúcnosti.

Hlavným znakom tradičného vyučovania je **transmisívnosť** – znamená to odovzdávanie učiva, informácii a poznatkov od toho kto vie čiže učiteľ, tomu kto nevie teda žiaci, v hotovej, ucelenej, konečne podobe. Na rozdiel od dogmatického vyučovania sa však učiteľ snaží učivo žiakom vysvetliť, zdôvodňuje to, čo hovorí, argumentuje, zdôrazňuje to, čo je v učive najdôležitejšie, používa názorné učebné pomôcky, pretože chce dosiahnuť, aby si žiaci učivo nielen zapamätali, ale mu aj porozumeli a vedeli ho aplikovať. Priebeh tradičného vyučovania býva spravidla taký, že od oznámenia hotových vedomostí učiteľom ( obvykle metódou výklad ) a ich osvojenia žiakmi na základe napríklad zapamätania sa uskutočňuje prechod k cvičeniam a aplikácii týchto vedomostí.

Hlavnými vyučovacími metódami sú informatívno - receptívne metódy, patrí sem prednáška, výklad učiva, demonštrácia a pozorovanie. Do reproduktívnej metódy zahrňujeme cvičenie, riešenie úloh a opakovanie. Učiteľ je aktívny, on vysvetľuje, usmerňuje a argumentuje, a žiak je pasívny – počúva, pozoruje učiteľa, odpisuje z tabule, napodobňuje učiteľa, v podstate všetko robí na jeho príkaz. V škole sa často iba dozvie, čo sa má doma naučiť, aj veľkú časť svojho voľného času venuje učeniu, a to často iba mechanickému naučeniu sa predpísaného množstva faktov, pojmov, teórií a podobne.

Škola je pasívnou a reprodukívnou. Dochádza k deformácii výučby na proces odovzdávania poznatkov učiteľom a ich pasívneho prijímania žiakmi a na následný proces skúšania, ako dokážu žiaci tieto poznatky memorovať, niekedy aj aplikovať. Ak sa žiakom odovzdávajú poznatky v hotovej podobe a žiaci ich pasívne prijímajú, vedie to k prílišnému rešpektu, k hotovým poznatkom, ktoré im sprostredkuje nadriadený. Znamená to, že v praxi sú absolventi škôl často nesamostatní pri riešení pracovných problémov, s každou maličkosťou sa obracajú na nadriadeného, lebo on symbolizuje učiteľa, učebnicu, absolútnu pravdu, hotový, naservírovaný poznatok. Svoju myslienu neveria, veria len tomu čo majú naučené.

Myslíme si, že je to tým, že ich škola pri tradičnom vyučovaní nenaučila uplatňovať vlastné myslenie, vlastné nápady, overovať si ich a nebať sa nových myšlienok, aj keď sú v rozpore s uznávanými pravdami. Potláčajú svoju nápaditosť, tvorivosť, myšlienkovú odvahu a odvahu pri uplatňovaní vlastného pohľadu na svet. Hovoríme, že to vedie k plytkému reprodukovaniu cudzích myšlienok. Je zrejmé, že takéto vyučovanie nerozvíja osobnosti žiakov, najmä ich kritické a tvorivé myslenie.

**3. Moderný typ vyučovacieho procesu** – podstatou tohto procesu je, že vedomosti a zručnosti žiakov majú byť výsledkom ich vlastného premýšľania, a ich aktívnej činnosti riadenej učiteľom. Hovoríme o všetkých koncepciách moderného vyučovacieho procesu, ktoré sa zhodujú v tom, že žiak má byť vo vyučovacom procese motivovaný a aktívny, že je nevyhnutné odstrániť pasivitu žiakov, typickú pre tradičné vyučovanie (Turek, I. 2008).

#### **1.4 Úloha učiteľa a žiaka vo vyučovacom procese**

Hovoríme, že úlohou učiteľa je vyučovať vo vyučovacom procese, pri ktorom využíva rôzne vyučovacie metódy a uprednostňuje metódy aktivizujúce myslenie a tvorivosť žiakov. Úlohou žiaka je aktívne sa zmocňovať všetkého nového, poznávať a objavovať nepoznané. Učiteľ a žiak vo vyučovacom procese sa navzájom ovplyvňujú, spolupracujú a prispôsobujú sa. Výsledkom toho je, že žiak nie je len objektom učiteľovho pôsobenia, ale zároveň je jeho subjektom. Prežíva vyučovací proces, vyjadruje svoje postoje, spätne pôsobí na metódy práce učiteľa, pôsobenie učiteľa spája s poznatkami, ktoré získal v mimoškolskom živote a pod.

Takýto pozitívny postoj žiaka vo vyučovaní je dôležitý a aj významný pre riadenie vyučovania. K rozvoju poznávacích procesov významne prispievajú aktivita, samostatnosť a tvorivosť. Rozvoj poznávacích procesov sa dosahuje nielen činnosťou učiteľa, ale aj

spájaním činností učiteľa s poznávacou činnosťou žiakov. Aktívna poznávacía činnosť žiakov prispieva k ľahšiemu osvojeniu si vedomostí a k rozvoju poznávacích schopností.

Vyučovací proces je podmienený aj pracovnou disciplínou učiteľa a žiakov. Ide tu predovšetkým o uvedomený prístup k povinnostiam u oboch činiteľov, dodržiavanie pracovnej disciplíny a školského poriadku (Valkovič, G. 1980).

E. Petlák (1997, s. 61-62) hovorí: „Hybnou silou učenia sú aj emócie. Poznávací proces môže vyvolať kladné emócie, ktoré povzbudzujú poznávaciu činnosť a vedú k túžbe poznávať pravdu. Využívanie hybných síl prispieva k efektívnosti vyučovania a k rozvoju mentálnej úrovne žiakov.“

### **1.5 Osobnosť a tvorivosť učiteľa**

Veríme, že rozhodujúcim činiteľom vo vyučovacom procese je učiteľ. Ak má učiteľ efektívne splniť svoje úlohy musí vzdelávať, vychovávať a rozvíjať osobnosti žiakov a študentov.

I. Turek (2008, s. 48) definuje osobnosť a tvorivosť učiteľa: „Musí dôkladne ovládať svoj odbor, mať dobrú pedagogickú prípravu a vysokú všeobecnú kultúru.“

Učiteľ by mal mať kvalitné odborné, pedagogické, ale aj všeobecné vzdelanie. Vysoké požiadavky sa kladú na učiteľove osobné a charakterové vlastnosti. Veľký význam má učiteľovo správanie a to nielen v škole ale aj mimo nej, učiteľ by mal byť pre svojich žiakov príkladom – vzorom.

Práca učiteľa je mimoriadne zodpovedná, pretože chyby vo výchove môžu mať vážne dôsledky (Turek, I. 2008).

Pripravenosť učiteľa spočíva aj v jeho výchovno – účinnej interpretácii, sprostredkovaní poznania a osvojení sústavy vedeckých faktov príslušného vedného odboru vo vyučovaní. Ide o také cieľavedomé usporiadanie a realizáciu činnosti učiteľa a žiakov na vyučovacej hodine, ktoré by umožnilo dosiahnuť výchovný cieľ, čiže ide o metodiku výchovného vyučovania (Valkovič, G. 1980).

M. Tóthová (2006, s. 72) definuje profesijnú prípravu učiteľa takto: „Profesijná príprava učiteľa by sa mala orientovať na rozvoj všetkého, čo tvorivosť podmieňuje a rozvíja.



Znamená to predovšetkým stimulovať jeho imaginatívne schopnosti, rozvíjať jeho fantáziu, predstavivosť a obrazotvornosť.“

Učiteľ si uvedomuje jednotu a celistvosť výchovno – vzdelávacieho procesu na vyučovacej hodine, predsa z hľadiska výchovného pôsobenia môže byť tento proces neutrálny, dokonca môže negatívne vplyvať na formovanie celkového mravného profilu a charakteru jednotlivca, keď sa správne výchovné učivo nepodá. Preto pri výchovnom vyučovaní nejde len o sprostredkovanie, osvetlenie, prípadne o sledovanie vedeckých faktov, ale zároveň žiaci musia pochopiť, prečo sa tak deje, zaujať k tomu postoj a vyvodiť závery pre správne konanie (Valkovič, G. 1980).

Ak chceme, aby bol žiak tvorivý, závisí to nielen na ňom, ale predovšetkým od tvorivých prístupov učiteľa k vyučovaniu.

Tvorivosť učiteľa spočíva:

- myšlienково a abstraktne spracúva svoje činnosti a činnosti žiakov
- prispôsobuje sa reálnej výchovno - vzdelávacej situácii
- analyzuje priebeh vyučovacej hodiny
- hľadá progresívnejšie metódy práce
- spolupracuje s rodičmi a s ostatnými učiteľmi
- vyrovnáva sa s neštandardnými a neočakávanými situáciami
- neustále sa vzdeláva (Petlák, E. 1995).

Učiteľ by mal byť tvorivý ale predovšetkým by mal vedieť rozvíjať tvorivosť u detí.

Mal by mať: - dostatok vedomostí o tvorivosti,

- mal by rešpektovať kreatívnu osobnosť žiakov,
- mal by chcieť, mať pozitívnu vôľu a motiváciu rozvíjať kreativitu detí.

Pre učiteľov riadiacich edukačný proces je najdôležitejšia pedagogická tvorivosť, ktorá sa prejavuje:

- v tvorivom prístupe k systému poznatkov a k jeho didaktickému výberu so zreteľom na úroveň žiakov,
- v tvorivom premýšľaní o každej edukačnej činnosti,
- v tvorivej inovácii a aplikácii pedagogickej teórie,
- v tvorivom premýšľaní a hľadaní vlastných (nových) metodických, didaktických a diagnostických postupov (Tóthová, M. 2006).

M. ZELINA, a M. ZELINOVÁ (1990, s. 17-18) spoločne charakterizujú tvorivosť: „Tvorivosť je taká interakcia subjektu s objektom, pri ktorej subjekt mení okolitý svet, vytvára nové, užitočné a pre subjekt alebo referenčnú skupinu či populáciu, významné hodnoty.“

Sme toho názoru, že učiteľ by mal vo vyučovacom procese nielen použiť také metódy, aby deti aktivizoval na danú činnosť, ale dôležitá je tu aj motivácia. Myslíme si, že učiteľ by mal poznať veľa spôsobov motivácie, ale hlavne ako ju použiť vo vyučovacom procese, pretože vhodnou motiváciou si tak učiteľ uľahčuje prácu so žiakmi, namotivuje a zaktivizuje deti k činnosti, ktorá mu zaručuje dosiahnutie stanoveného cieľa.

L. Hošťáková (1999/2000, roč. 3, č. 5, s. 16) uvádza: „Motivácia je vzbudzovanie záujmu žiaka o učenie sa, o to, čo s ním chceme na vyučovaní robiť a dosiahnuť.“

Sme presvedčení, že zmeny v jednotlivých oblastiach života, praxe a myslenia si vyžadujú i zmeny v prístupe učiteľa k učebnej látke, v jej podaní deťom. Význam tvorivosti spočíva v tom, aby sme pre život pripravovali samostatných a aktívne mysliacich ľudí, ktorí nečakajú na rozhodnutia a príkazy iných, ale vedú tvorivo riešiť problémy praktického života. Usudzujeme, že tvorivosť v škole je potlačovaná množstvom informácií, ktoré musia deti zvládnuť spamäti. Hovoríme, že získaným vedomostiam je nutné dať priestor rozvinúť sa, využiť ich, zhodnotiť. To si od učiteľa vyžaduje, aby vo väčšej miere spolupracoval s deťmi, aby prevažovalo samostatné objavovanie vedomostí a získavanie praktických zručností.

Myslíme si, že tomu je nutné prispôbiť metódy vyučovania i učenia. V súčasnej školskej praxi nie všetky metódy dostatočne rozvíjajú samostatnosť a schopnosť prekonávať ťažkosti pri riešení problémov. Tradičné postupy sa sústreďujú na pamäť, logické myslenie, ale málo podporujú tvorivosť a fantáziu.

## 2 VYUČOVACIE METÓDY

### 2.1 Pojem vyučovacej metódy

Pojem metóda je odvodený od slova gréckeho pôvodu „methodos“, čo znamená cestu alebo spôsob dosahovania stanovených cieľov. Jednotliví autori sa vo všeobecnosti zhodujú v chápaní pojmu metóda a vychádzajú z podobného chápania princípu vzájomného vzťahu učiteľa a žiaka. Uvádzame niekoľko definícií:

M. Zelina (1996, s.19-20) charakterizuje: „Metóda je všeobecnosť cesty, určitý predpis a popis činností, ako od vstupu prísť k výstupu, ako uskutočniť organizáciu činností, aby došlo k pozitívnym cieľom.“

J. Maňák, (2003, s. 307) chápe vyučovaciu metódu ako: „Koordinovaný systém vyučovacích činností učiteľa a učebných aktivít žiakov, ktorý je zameraný na dosiahnutie učiteľom stanovených a žiakmi akceptovaných výchovno-vzdelávacích cieľov.“

E. Stračár, (1966, s. 17) definuje vyučovaciu metódu ako: „Cieľavedomé usporiadanie obsahu vyučovania, ako aj zámernej, aktívnej činnosti učiteľa a žiaka, ktoré smerujú k dosiahnutiu stanovených výchovno-vzdelávacích cieľov a to v súlade so zásadami organizácie vyučovania.“

Všetci traja autori Zelina, Maňák, a Stračár sa názormi približujú a pojem metóda vnímajú ako určitú cestu alebo systém činností, ktoré vedú k dosiahnutiu stanovených cieľov.

Stračár vo svojej teórii o vyučovacej metóde poukazuje hlavne na výber metódy vo vyučovacom procese, ktorá ak má byť účinná, musí prihliadať na obsah a ostatné činitele vyučovania. Ďalej hovorí, že učiteľ, ale aj žiaci svojim spôsobom dotvárajú a obohacujú učivo a v súlade so zásadami organizácie vyučovania spoločne dosahujú stanovené ciele.

V didaktike vyučovaciu metódu chápeme ako spôsob zámerného usporiadania činností učiteľa a žiakov, ktoré smerujú k stanoveným cieľom. Metódy vyučovania sa realizujú v procese osvojovania konkrétneho obsahu. Sú spájané so špecifikom vyučovacieho predmetu, s konkrétnymi didaktickými úlohami.

Pri výbere metód v systéme zložitejších vzťahov vyučovacieho procesu je veľmi dôležitý výber reálnych prostriedkov, ktoré má učiteľ k dispozícii – vybavenie školy i triedy. Pri výbere vhodných metód vo vyučovacom procese sa uplatňujú aj učiteľove skúsenosti (Skalková, J. 1999, s. 167).

## 2.2 Úlohy vyučovacích metód

Úlohou a zmyslom metód je predať a sprostredkovať žiakom poznatky z oblasti spoločenských, prírodných a technických vied, rozvíjať ich poznávacie procesy a doviest' ich postupne k vytvoreniu základných a zásadných aspektov a postojov na spoločenské dianie, to znamená doviest' ich k spoločenskému názoru.

Pod pojmom vyučovacia metóda zvyčajne chápeme spôsob dosahovania cieľa vo vyučovaní alebo určitú cestu usporiadanú určitým spôsobom tak, aby žiak dosiahol poznanie.

Z psychologického hľadiska môžeme vyučovací proces charakterizovať ako proces stály a vzájomný v interakcii učiteľa a žiaka, v ktorej organicky spojuje ich aktívnu činnosť v najrozmanitejších podobách.

Z didaktického hľadiska definujeme vyučovanie ako proces sústavného osvojovania, upevňovania a zdokonaľovania vedomostí a schopností žiakov, zároveň si rozvíjajú celú osobnosť. Vyučovacia metóda je v podstate zložitý, aktívny, špecifický pedagogický druh a spôsob činnosti učiteľa a žiaka. Metóda je charakteristická svojim priebehom, cieľom a organizáciou (Mojžíšek, L. 1977).

Pojem metóda sa v najširšom chápaní rozumie systematická postupnosť činností smerujúca k dosiahnutiu cieľa. V teórii i v praxi vyučovacieho procesu zohráva problematika metód kľúčovú úlohu, pretože od jej riešenia závisí orientácia vyučovacieho procesu, činnosť učiteľa i žiakov, a teda aj úspech pri dosahovaní cieľov. Metódami vyučovacieho procesu sa didaktika zaoberá už po stáročia. Jednotlivé spôsoby činnosti učiteľa a žiakov sa nazývali metódy. Ak učiteľ vysvetľoval žiakom učivo, bola to metóda vysvetľovania, ak ukazoval nejaký predmet alebo kresbu, išlo o metódu demonštrovania, ak žiaci riešili úlohu, išlo o metódu riešenia úloh a podobne.

V pedagogickej literatúre je najčastejšie opakujúcim sa kritériom delenia metód vyučovacieho procesu zdroj poznatkov. Rozlišujeme: slovné, názorné a praktické metódy, ktoré sa rozdeľujú ešte do ďalších podskupín.

**1. Slovné metódy** – sú zdrojom poznatkov, informácii. Ide o hovorenú, tlačenú alebo písanú reč. Ďalej sa slovné metódy delia na:

**a.) monologické metódy** – skrátene sa nazývajú **výklad**, ak zdrojom poznatkov je slovo učiteľa. K monologickým metódam patrí rozprávanie, vysvetľovanie, opis a prednáška. Tieto metódy sa navzájom odlišujú podľa stupňa racionálnosti a emocionálnosti.

Rozprávanie je menej náročné na myslenie a emotívnym spôsobom osvetľuje to, čo by žiaci museli zisťovať dlhotrvajúcim pozorovaním a skúmaním. Pri prednáške, ktorá sa používa vo vysokoškolskej výučbe, tam sa kladie dôraz na logicky utriedené myšlienkové postupy:

**b.) dialogické metódy** – patrí sem hlavne rozhovor a beseda

**c.) metóda práce s knihou** – zdrojom poznatkov je tlačené slovo

**2. Názorné metódy** – zdrojom poznania je živé nazeranie. Patrí sem: demonštrovanie, pozorovanie a exkurzia. Podstatou demonštrovania a pozorovania je, že učiteľ demonštruje čiže ukazuje nejaký predmet, jav či proces pomocou modelov, obrázkov, filmu, televízie a podobne, žiaci tento predmet jav alebo proces pozorujú.

**3. Praktické metódy** – zdrojom poznania je aktívna činnosť. Praktické metódy sa môžu rozdeľovať ďalej na **metódu riešenia úloh**: laboratórne práce, projektové práce, grafické práce, konštrukčné práce, technologické práce, písomné práce, správy a na **metódy praktickej práce v odbornom výcviku a v dielenských cvičeniach** (Turek, I. 2008).

### **2.3 Klasifikácia vyučovacích metód podľa K. Jarábka:**

#### **A. Metódy z hľadiska prameňa poznávania skutočnosti**

a.) *Metódy názorno – demonštracné* ( žiak sa dostane s predmetmi a javmi skutočnosti do priameho alebo sprostredkovaného styku), ďalej sem zaradujeme:

1. pozorovanie
2. predvádzanie: a.) názorných pomôcok,
  - b.) pokusov,
  - c.) činností.

b.) *Metódy praktické*, ďalej sem zaradujeme:

1. nácvik pohybových a pracovných zručností a návykov,
2. pokusy, ktoré vykonávajú žiaci,
3. žiacke grafické práce.

c.) *Metódy slovné*

1. monologické: a.) rozprávanie,
  - b.) vysvetľovanie,
  - c.) návod (inštruktáž),
  - d.) prednáška.
2. dialogické: a.) rozhovor,

- b.) diskusia,
- c.) beseda,
- d.) dramatizácia,

3. práca s učebnicou a doplnkovou literatúrou.

## **B. Metódy z hľadiska myšlienkových operácií**

1.) *Metódy logických postupov pri vyučovaní*, patrí sem:

- a.) analyticko-syntetická,
- b.) induktívno-deduktívna,
- c.) genetická a dogmatická,
- d.) porovnávací ( aj analógia).

2.) *Problémová metóda*

## **C. Metódy z hľadiska fáz vyučovacieho procesu**

1. *Utváranie nových zručností*

2. *Metódy upevňovania a prehlbovania učiva:*

- a.) opakovanie,
- b.) cvičenie.

3. *Metódy preverovania a hodnotenia vedomostí žiakov* (K. Jarábek, 1980).

Z metód vyučovania vedúcich k aktivite uvádzame niekoľko metód, ktoré sú podrobnejšie uvedené v prácach E. Petláka (2000) a M. Tóthovej (2006).

**DITOR** - sa skladá z týchto krokov pri tvorivom riešení problémov:

D – definuj problém

I – informuj sa o probléme

T – tvor riešenia, nápady

O – ohodnoť nápady, riešenia

R – realizuj vybrané riešenia

**Philips 66** – základom je diskusia za okrúhlym stolom, v ktorej je šesť účastníkov počas šiestich minút diskutuje o danom probléme alebo zadanej úlohe.

**HOBO metóda** – obohatená a rozšírená o samoštúdium. Najskôr nasleduje samoštúdium o probléme a potom nasleduje diskusia.

**Heuristická metóda G. Polyu** – založená na riešení dvoch typov úloh. Prvý je zameraný na dokazovanie, zdôvodňovanie, druhý typ na objavenie a skonštruovanie niečoho.

**IDEALS** - zameraná na projektovanie nových alebo zlepšenie starých systémov.

**Inscenačné hry** – žiaci sú postavení do roly, ktorej sa majú riešením zhostiť, a tým získať alebo upevniť si už osvojené vedomosti.

**Situačné hry** - navodenie takej situácie, ktorá pripomína realitu. Jej riešením sa žiaci učia.

**Didaktické hry** –rozvíja aktivitu, samostatnosť a tvorivosť žiakov

Metódy, ktoré sme vybrali sú nielen dôležité, ale správnym prístupom a zaobchádzaním môžu byť pre žiakov a študentov veľmi zaujímavé a podnecujúce ich tvorivosť. Myslíme si, že tieto metódy majú svoj význam a dôležitú úlohu vo vyučovacom procese. Najzaujímavejšími z týchto metód sú tie, ktoré učiteľ vie využiť na vyučovacom procese tak, aby tým zaujal a motivoval deti k činnosti. Myslíme si, že deti majú radi praktické metódy, kde samostatne riešia určitý alebo zadaný problém uskutočňovaný na základe laboratórnych prác, projektových prác, konštrukčných prác alebo pomocou technologických prác. Práce vplývajú na deti pozitívne, zaujímavo a efektívne.

Aktivizujúcimi metódami a formami vyučovania učiteľ dosahuje v triede príjemnú atmosféru, klímu a dobré medziľudské vzťahy.

### 3 METÓDY A STRATÉGIE PODPORUJÚCE AKTIVITU A TVORIVOSŤ

V posledných rokoch sa čoraz častejšie zdôrazňuje a vyžaduje nová kvalita vyučovacieho procesu. Viaceré pojmy ako napríklad: samostatnosť žiakov, tvorivosť žiakov, využívanie skúseností a názorov žiakov, čiže spájanie školy s reálnym životom.

Inováciu a modernizáciu vyučovacieho procesu, nemožno škole, ale ani učiteľovi nanútiť. Motivácia musí vychádzať zo samotného učiteľa, resp. školy. Záleží len na učiteľovi, ako ju organizuje, aké činnosti žiakov navodzuje, aký priestor ponecháva žiakom na samostatnú a tvorivú prácu, tvorivé myslenie a podobne (E. Petlák, 1999/2000, roč. 3, č. 3, s. 6).

Myslíme si, že vyučovanie by malo zodpovedať aktivizujúcemu vyučovaniu. Mali by sme zvoliť, taký výber metód, ktoré by boli podriadené učivu, študentom a skúsenostiam učiteľa. Učiteľ by mal pracovať s takými metódami, ktoré dokonale ovláda a sú primerané jeho vlastnostiam, vyučovaciemu štýlu a vlastnej koncepcii vyučovania.

Veríme, že využívanie rôznych pomôcok a didaktických techník na vyučovaní je veľkým prínosom a oživením vyučovacej hodiny. Existuje množstvo spôsobov, ako možno aplikovať tvorivé aktivizujúce metódy vo vyučovacom procese.

L. Hošťáková (1999/2000, roč. 3, č. 5, s. 16) definuje aktivizáciu: *„Aktivizácia je spôsob práce, ktorým udržiavame pozornosť žiakov na vyučovaní. Ide o pozornosť sprevádzanú záujmom žiaka o vyučovanie. Je to forma práce učiteľa, ktorou sa snaží žiakov veľa naučiť na vyučovaní takým spôsobom, aby žiak pochopil a naučil sa v škole to, čo sa od neho vyžaduje.“*

Rozhodli sme sa popísať konkrétnejšie len niektoré aktivizujúce metódy, pretože ich je veľa, ktoré sa dajú použiť vo vyučovacom procese.

#### 3.1 Brainstorming

Táto metóda sa zakladá na tom, že fáza produkovania nápadov a ich vymýšľanie sa oddeľuje od fázy hodnotenia, posudzovania. Deti vedieme k tomu, aby k danej téme alebo problému vyslovili čo najviac nápadov, aby sa nebáli povedať svoj názor. Treba podporiť každý nápad, aj keď by sa zdal smiešny, nezvyčajný, nereálny. Je potrebné vytvoriť



atmosféru slobody, bez obmedzení, bez cenzúry. V podnetnom prostredí sa deti cítia uvoľnene, slobodne, nemajú strach, že by sa mohli zosmiešniť a postupne sa do tejto činnosti zapoja všetci. Cieľom tejto metódy je riešenie problémov na základe produkcie množstva, kvantity čo najrozmanitejších a najoriginálnejších nápadov jednotlivých účastníkov.

Deti produkujú nápady ústne alebo ich píšú. Je dôležité, aby sa nápady rýchle a prehľadne zapisovali na tabuľu alebo na veľký hárok papiera, aby ich všetci mali ustavične pred očami a mohli na ne nadväzovať, nimi sa inšpirovať. Spočiatku prudký tok myšlienok sa spomalí. V tomto prípade sa netreba báť ticha, možno deti nechať premýšľať alebo zaradíme oddych, relaxáciu, hru. Po vyčerpaní všetkých návrhov sa často rodia návrhy najoriginálnejšie.

V etape hodnotenia uplatňujeme vhodné formy a hodnotíme hotové produkty, práce, návrhy, výkresy, nie toho kto ich vytvoril.

**Priebeh:**

1. cieľ, oboznámenie s pravidlami
2. formulácia problému
3. tvorba, produkcia nápadov, riešení bez hodnotenia
4. záznam riešení
5. prestávka (niekoľko minút, hodín, dní)
6. hodnotenie návrhov, výber najlepších

**Pravidlá:**

1. nehodnotiť a nekritizovať nápady – produkcia, hľadanie myšlienok
2. kvantita vyvoláva kvalitu – čo najväčší počet nápadov
3. uvoľnenie fantázie - nemožné je vítané
4. rovnosť účastníkov – neplatí vzťah nadriadenosti a podriadenosti nácvikom

Učiteľ, ktorý začína s nácvikom brainstormingu s deťmi, by mal prejavovať veľkú trpezlivosť. Spočiatku budú deti zaskočené, budú produkovať málo nápadov. Môže nastať i druhá krajnosť, že budú hovoriť hlúposti. Tu môže učiteľ jemne usmerniť a vhodne upozorniť deti, že ich nápady boli neprimerané. Tvorivosť učiteľa sa prejaví výberom vhodnej témy, primeranej veku a vedomostiam detí.

### 3.2 Rovnakí – rozdielni

Táto metóda je zameraná na aktivizovanie vedomostí, ktoré majú deti o téme. Deti rozdelíme do skupín. Každéj skupine zadáme tri alebo štyri nápady, pojmy, témy, postavy. Dáme im aj veľký hárok papiera, na ktorý budú písať alebo kresliť. V každej skupine sa deti podelia s tým, čo vedia o téme, ktorá im bola pridelená. Do stredu veľkého papiera píšú, v čom sú témy, myšlienky, ľudia alebo zvieratá rovnaké. Do každého rohu veľkého papiera jednotlivci píšú čo je rozdielne, jedinečné pre každú tému, o ktorej rozprávajú. Jedinečné vlastnosti nesmú byť vlastné žiadnej inej téme, ktorá sa práve rozoberá. Každá skupina sa predstaví so svojimi plagátmi pred celou triedou. Táto deľba môže mať formu opisu a ukážky plagátu alebo pripevnenia plagátu na stenu, aby sa ostatní mohli naň hocikedy pozrieť. Predstavovanie plagátov ostatným podporuje schopnosť reagovať a osvojovať si učenie.

Počas takejto práce sa deti v skupinách učia počúvať jeden druhého a vážiť si rozdielne vedomosti, ktoré každý jednotlivec prináša do diskusie. Rozhodovanie o tom, čo je rovnaké a čo je rozdielne pre jednotlivé témy rozširuje chápanie každej témy.

Pri vhodnom výbere tém môžu deti využívať i vlastné zážitky a skúsenosti. Uvoľnená atmosféra umožní tvorivé zapojenie mysle, objavovanie vzťahov medzi myšlienkami a pojмами.

### 3.3 Cinquains

Dôležitým výsledkom učenia je syntéza. Vynikajúcim a novátorským spôsobom uskutočňovania súhrnu alebo syntézy vlastných myšlienok o texte je cinquains.

Cinquains je krátka, jednoduchá báseň. Je to tvorivý výsledok, ktorý odráža význam daného pojmu. Báseň má nasledovný formát:

CINQUAINS – 5 veršová báseň

1. Názov \_\_\_\_\_
2. Charakteristika \_\_\_\_\_
3. Akcia \_\_\_\_\_
4. Pocit \_\_\_\_\_
5. Podstata javu \_\_\_\_\_

1. pomenuj tému – jedno slovo vystihuje tému – podstatné meno,
2. opis tému – dve slová charakterizujú tému – prídavné mená,
3. povedz niečo o téme – tri slová, vyjadrujú dej – slovesá,
4. pridaj opisnú fázu – štyri slová, vyjadrujú pocity,
5. nazvi tému iným slovom – jedno slovo, synonymum názvu.

Na vytvorení básne pracujú žiaci najskôr samostatne, potom sa vo dvojiciach podelia o svoje básne, vypočujú si názory svojich spolužiakov a dohodnú sa na výbere najvýstižnejších slov na opis danej témy. Z dvoch básní vytvoria jednu spoločnú. Neexistuje žiadna „správna“ odpoveď. Každá dvojica prezentuje svoju báseň celej skupine. Takto má každý príležitosť naučiť sa niečo od svojich spolužiakov, zistiť ako iní chápu tú istú tému. Výsledkom je to, že žiaci si začnú všímať odlišnosť a podobnosti svojich myšlienok.

**Príklad:**

**Ročník:** štvrtý

**Predmet:** prírodoveda

**Téma:** ovocné stromy

**Čerešník**

voňavý očarujúci

obrat' ochutnať zavarit'

Zdroj malých sladkých plodov.

Červenáčik

**Spevákik**

vysoký zelený

šumieť kývať oberať

Raj pre malých obyvateľov.

Vtákokyt

**Ročník:** druhý

**Predmet:** prvouka

**Téma:** zvieratá v lese – ježko

**Ježurko**

pichľavý obranný

žerie spí hľadá

Ježko je hladný.

Bodliačik

**Pichajko**

spavý pichľavý

rozprávať kotúľať spať

Popichal som sa na ježkovi.

Gul'ko

### 3.4 Čítanie s predpovedaním

Stratégia čítania s predpovedaním využíva prirodzenú zvedavosť a fantáziu detí. Použiť možno rôzne literárne ukážky z detských kníh alebo texty z čítaniek.

Na začiatku prezradíme iba nadpis textu. Niekoľko minút ich necháme uvažovať nad otázkou: O čom bude text? Žiaci chvíľu samostatne premýšľajú a potom si vo dvojici alebo v skupine pripravujú odpovede. Niektorí žiaci budú spočiatku odpovedať iba jedným slovom. Postupne ich vedieme k tomu, aby tvorili vety. K nadpisu môžeme pridať aj štyri alebo päť kľúčových slov z textu, ktorý sa chystáme prečítať. Prezentované predpovede zapisujeme na veľký hárok papiera alebo na tabuľu. Papier (tabuľa) je rozdelený na dve časti zvislou čiarou. Do prvej časti nazwanej „Predpovede“, zapíšeme žiacke odpovede, druhú časť pod názvom „Skutočnosť“ vyplníme po hlasnom alebo tichom prečítaní textu. Skutočnosť konfrontujeme s predpoveďami. Zvolíme vhodné otázky, teda také, na ktoré neexistuje iba jedna správna odpoveď, ale umožňuje deťom vyjadriť svoje vlastné pocity a myšlienky.

Zámerné možno vybrať nedokončený text a žiaci ho majú dotvoriť, teda reagovať na otázku: Ako pokračuje príbeh? Vytvorí dvojice alebo skupiny a na dokončenie príbehu si vyberú jednu z nasledovných možností:

- dokončenie príbehu rozprávaním,
- dramtizácia,
- dialóg,
- pantomíma,
- hudobný prejav,
- výtvarný prejav.

Deti budú veľmi pozorne počúvať a vnímať čítaný text. Ak sa im podarí nájsť podobnosť medzi skutočným a predpovedaným textom, budú veľmi radi. Ak nie, budú zase hrdí na to, že vymysleli nový príbeh.

**Príklad:**

**Ročník:** prvý

**Predmet:** *čítanie*

**Téma:** *Dorka a Darka*

Na začiatku sa deti dozvedeli názov textu a pani učiteľka im prečítala prvé tri vety z článku. Položila im otázku: Ako bude pokračovať príbeh? Po chvíli rozmýšľania sme zapisovali predpovede.

### **PREDPOVEĎ**

prázdniny u starkej  
pekná krajina  
deti sa hrajú  
svieti slniečko  
psík šteká  
vtáčiky poletujú  
deti sa učia  
nakreslia obrázok  
zbadajú kamaráta

### **SKUTOČNOSŤ**

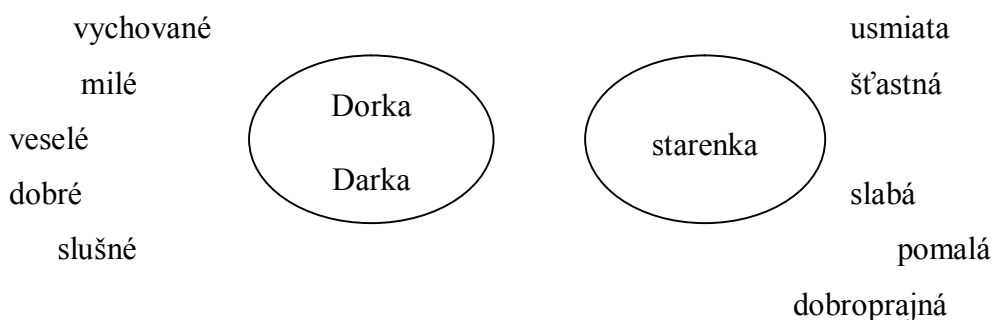
nastúpila starenka  
deti ju pustili sadnúť  
šťastný deň  
pršalo  
darilo sa im v škole  
boli v múzeu  
pekne zarecitovali  
urobili dobrý skutok  
písmenko r poslúchalo

To čo sme predpovedali správne sme podčiarkli.

Spoločne sme zodpovedali otázky:

- Aký dobrý skutok urobili dievčatá?
- Prečo mali šťastný deň?
- Čo sa im podarilo?
- Čo by si chcel, aby sa podarilo tebe?
- Čo by sa stalo, keby nepustili starenku sadnúť?
- Čo dobrého si urobil ty?

Na tabuľu sme doplnili charakteristiky postáv.



Z napísaného tvorili vety.

### 3.5 Rotujúci prehľad

Cieľom tejto metódy je aktivizovať pôvodné vedomosti, prepájať informáciu z rôznych zdrojov, analyzovať informáciu a tvoriť.

Na veľké hárky papiera pripravíme otázky alebo témy. Papiere sú rozvešané okolo miestnosti na stenách alebo tabuliach. Žiaci sú rozdelení do skupín po štyroch až piatich. Každá skupina pristúpi k jednému hárku. Počas niekoľkých minút tvoria a píše na papier k danej otázke, téme. Na znamenie učiteľa skončia svoju prácu a presunú sa k ďalšiemu hárku. Opäť tvoria k príslušnej téme. Najskôr si však musia prečítať informácie od predchádzajúcej skupiny a pridávajú svoje vlastné informácie alebo poznámky. Skupiny sa striedajú dovtedy, pokiaľ sa nevrátia k svojim pôvodným papierom. Kvôli prehľadnosti, každá skupina píše inou farebnou fixkou. Na záver sa vyhodnotia informácie a najlepšia a najtvorivejšia skupina.

Pri tvorení musia žiaci zorganizovať svoje myšlienky a prezentovať ich v zrozumiteľnej forme. Keď sa premiestňujú - „rotujú“ k nasledujúcemu papieru, musia analyzovať to, čo druhí napísali, zhodnotiť ich myšlienky a pripojiť svoje vlastné myšlienky k téme. Tým, že sa medzi sebou v skupine rozprávajú, čítajú predchádzajúce vedomosti a pridávajú ďalšie informácie, si svoje vedomosti rozširujú.

#### **Príklady:**

**Ročník:** prvý

**Predmet:** čítanie – písanie

**Téma:** tvorenie slov na danú hlásku

**Úloha:** Utvor čo najviac slov, v ktorých bude hláska:

ia, ie, iu, ô  
dz, dž, f, ä  
g, h, ch, r

**Úloha:** Napíš čo najviac: jednoslabičných, dvojslabičných, trojslabičných, štvorslabičných slov.

**Úloha:** Utvor vety: s dvomi, tromi, štyrmi, piatimi slovami.

**Predmet:** matematika

**Úloha:** Utvor čo najviac príkladov s výsledkom:

8, 14, 0, 20  
19, 13, 17, 11

**Využitie:**

Prírodoveda – Zvieratá, Predmety, Ovocie, Zelenina

Matematika – Násobilka, Úlohy typu o toľko viac, menej, Slovné úlohy

Slovenský jazyk – Slovné druhy, Vybrané slová

Vlastiveda – Vodstvo, Priemysel, Oblasti Slovenska, Mestá, Pohoria

**3.6 Vyučovacie bloky**

K obľúbeným vyučovacím jednotkám patrí spájanie dvoch až troch hodín do súvislého celku, ako napríklad: už spomínaná tvorba kníh alebo využitie jednej témy z viacerých predmetov na jednej vyučovacej hodine. Ide o využitie medzipredmetových vzťahov. Môže ísť o spájanie jazykovej zložky s pohybom, matematiky s prírodovedou alebo čítania s hudbou a spevom. Pri takejto práci sa učia deti chápať súvislosti, hľadať nové spôsoby riešenia, samostatne sa rozhodovať.

**Ročník: prvý****Téma: *Domovina***

1. **Úvod** - Dnes sa budeme učiť o rodnej zemi, o našom domove.

Otázky: Povedz kde bývaš?

Kto s tebou býva?

Čo je to rodina?

Prečo máš rád rodičov?

2. **Čítanie** - Text o domove prečítajú nahlas lepší žiaci.

Po prečítaní odpovedáme na otázky:

Čo je náš prvý domov?

Čo je náš druhý domov?

Pri druhom čítaní sa vystriedajú viacerí i slabší žiaci a odpovieme na ďalšie otázky:

Ako sa volá naša vlasť?

Akou rečou hovoríme?

K akému národu patríme?

Aká je príbuzná reč?

Kto ňou hovorí?

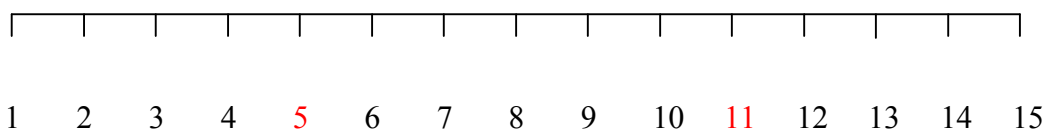
3. **Tvorba viet** o obrázku. Naša rodná zem je veľmi pekná a bohatá na prírodné krásy – lúky, lesy, rieky, kvety, zvieratká, ...

4. **Práca na magnetickej tabuli** – Pripneme ďalšie krásne obrázky z našej krajiny a vedieme o nich rozhovor.

5. **Telovýchovná chvíľka** – Pohybom znázorníme vety, ktoré poviem: Cez prázdniny pôjdeme do lesa. Kráčame cez les, preskočíme potôčik, vylezieme na kopec, zbehneme dolu z kopca, prekročíme kríček. Pod ním nájdeme hriby a pozbierame ich do košíka. Prebehneme k stromu a unavení si pod ním sadneme.

6. **Číselná os** – Miška nie je unavená, prejde k jahodám. Počítame po jednom, koľko krokov urobí (5), Jurko tiež nie je unavený a prejde k jahodám. Počítame po jednom, koľko krokov urobí (6).

Znázorníme na číselnej osi, utvoríme príklad, odpovieme celou vetou na otázku: Koľko krokov urobili spolu?



$$5 + 6 = 11 \text{ Spolu urobili 11 krokov.}$$

7. **Kvety** - Okrem jahôd nájdeme v lese i kvety. Podľa obrázka doplň názov do doplňovačky:

	P	O	<b>D</b>	B	E	L							
P	R	V	<b>O</b>	S	I	E	N	K	A				
			<b>M</b>	A	R	G	A	R	É	T	K	A	
	F	I	<b>A</b>	L	K	A							

Vylúštenú tajničku doplníme do vety napísanej na tabuli: Všade dobre, doma najlepšie. Názvy kvetov slabikujeme, hláskujeme a vetu opíšeme do zošita.

8. **Zvieratká** - V lese žijú aj rôzne zvieratá. Na magneticкую tabuľu triedime obrázky voľne žijúcich aj domácich vtákov a cicavcov.



	<b>VOĽNE ŽIJÚCE</b>	<b>DOMÁCE</b>
<b>CICAVCE</b>	srna diviak vlk	mačka pes prasa
<b>VTÁKY</b>	bažant sova lastovička	kohút sliepka kačica

Niektoré obrázky ukazujeme hneď, iné motivujeme hádankou.

9. **Hra na telefón** - každý rad si šepká jedno slovo:

1. naša, 2. vlasť, 3. volá sa

Zložením a doplnením utvoria vetu:

Naša vlasť sa volá Slovensko. Napíšu do zošita.

10. **Tichá voľná práca** - možnosť výberu – rozprávková kniha, práca s detským časopisom, kreslenie do zošita k opísanej vete.

11. **Záver** – slovenská ľudová pieseň , zhodnotenie.

## 4 UKÁŽKY VYUČOVACÍCH JEDNOTIEK

### 4.1 Prvá hodina

**Ročník:** prvý

**Predmet:** *tvorivé čítanie*

**Téma:** *Kuriatko a káčatko*

**Ciel':** Počúvať text s porozumením, reagovať na otázky, dramatizovať príbeh, výtvarne stvárniť počutý príbeh.

1. **Úvod** - Oznámenie cieľa: Dnes si budeme čítať rozprávku O káčatku a kuriatku.

Rozprávku budeme dramatizovať pomocou makiet káčatka, kuriatka a jazierka. Po dramatizácii príbehu deti budú ilustrovať príbeh do svojich zošitov.

2. **Motivácia** - otázky: Kto má doma zvieratko?

Aké?

Čo papá?

Aký máte s ním zážitok?

3. **Pomôcky** - loptička, rozprávková knižka, makety kuriatka, káčatka a jazierka

4. **Čítanie** - Text deťom nahlas a zreteľne prečítam ja.

Text: Kuriatko a káčatko

Raz sa z vajička vyliahlo káčatko.

„Už som tu,“ povedalo.

„Ja tiež,“ povedalo kuriatko.

„Idem sa prejsť,“ povedalo káčatko.

„Ja tiež,“ rozhodlo kuriatko.

„Kopem jamku,“ povedalo káčatko.

„Ja tiež,“ povedalo kuriatko.

„Našlo som dážd'ovku,“ povedalo káčatko.

„Ja tiež,“ nedalo sa kuriatko.

„Chytilo som motýlika,“ vykričlo káčatko.

„Ja tiež,“ zapípalo kuriatko.

„Chcem sa ísť vykúpať,“ spomenulo si káčatko.

„Ja tiež,“ ponáhľalo sa kuriatko.

„Ja plávam,“ volalo káčatko.

„Ja tiež,“ chválilo sa kuriatko a hop! do vody. „Pomoc, pom-ó-ó-ó-c! Topím sa!“ volalo.

Káčatko chytilo kuriatko za hrebienok a vytiahlo ho z vody von.

„Ja sa idem ešte kúpať,“ povedalo káčatko.

„A ja už nie,“ otriaslo sa kuriatko.

Po prečítaní textu odpovedáme na otázky:

Kto sa vyľahol z vajíčka?

Kto sa začal topiť v jazierku?

Prečo sa kuriatko topilo?

Akej farby sú káčatko a kuriatko?

5. **Telovýchovná chvíľka** – zacvičíme si na básničku Pláva kačka po jazere. Všetky deti sa z koberca postavia a cvičia podľa básničky.

Pláva kačka po jazere,  
vo vode si šaty perie,  
rybky sem a rybky tam  
ja vás všetky pochytám.

Prišiel káčer, ťapi, ťapi  
do zobáčka rybku lapí,  
ukláňa sa krásavec,  
vyzval kačku na tanec.

6. **Dramatizácia príbehu** - pomocou makiet kuriatka, káčatka a jazierka si deti prerozprávajú príbeh, čo si z neho zapamätali. Deti, ktoré si nevedeli spomenúť, čo nasledovalo v príbehu som poradila slovom alebo pohybom s maketkou.

7. **Práca na magnetickej tabuli** – deti pripínajú na tabuľu obrázky zvierat a vtákov, ktoré vedia a ktoré nevedia plávať. Tabuľa je rozdelená na dve časti, ktorú rozdeľuje káčatko a kuriatko. Pod káčatko deti budú pripínať obrázky tých zvierat a vtákov, ktoré vedia plávať a pod obrázok kuriatka budú pripínať obrázky tých zvierat a vtákov, ktoré nevedia plávať. Medzi obrázkami sa nachádzali tieto zvieratá a vtáky: labuť, ryba, orol, králik, bocian, medveď, vlk, veverička, pes, žaba, motýľ.. povieme si o nich trošku viac, kde žijú, čím sa živia, či ich deti už videli, ak áno, kde, čo o nich vedia.

8. **Ilustrácia do zošita** – deti majú za úlohu nakresliť príbeh, ktorý na hodine počuli a dramatizovali. S nákrešom som im pomohla tak, že na tabuľu som im načrtla danú situáciu.

9. **Záver** – Po dokončení obrázku sme si zhodnotili spoločne hodinu. Opýtala som sa ich čo sa im páčilo, či sa niečo nové naučili a či sa im rozprávka páčila.

### **Pribeh vyučovacej hodiny**

Po príchode na hodinu som detí oboznámila s cieľom, čo budeme dnes na hodine robiť. Dnes im prečítam rozprávku O káčatku a kuriatku, príbeh budeme dramatizovať

a neskôr aj ilustrovať do zošitov. Ako motiváciu pre deti som využila rozhovor o zvieratkách.

Otázky: Aké máte doma zvieratká?

Ako sa volá tvoje zvieratko?

Čo papá tvoje zvieratko?

Ako sa o neho staráš?

Aký máš s ním zážitok?

Deti mi porozprávali o svojich zvieratkách, dozvedela som sa od nich zaujímavé veci. Niektorí mali doma nielen mačku a psíka, ale aj papagája, andulky dokonca chovali chameleóna. Rozprávali postupne všetky deti. Po rozhovore sme sa presunuli všetci spoločne na koberec, kde som im prečítala rozprávku O káčatku a kuriatku. Snažila som sa čítať zaujímavovo a presvedčivo, čo sa prejavilo aj na tváričkách detí, ktoré počúvali príbeh s mierne otvorenými ústičkami. Po prečítaní som sa pýtala na príbeh. Kto v ňom vystupoval, o čom bol, akej farby bolo kuriatko, kto sa vyľahol z vajička a tak ďalej. Ako pomôcku som využila čarovné pero, to dieťa, ktoré ho držalo len to mohlo rozprávať. Čarovné pero slúžilo na udržanie disciplíny u detí. Deti sa zapájali do rozhovoru. Neskôr sme si povedali aj poučenie, ktoré vyplývalo z rozprávky.

Poučenie znelo: Vedieť zvažiť, čo je dobré a čo zlé. Čo môžem a čo nemôžem urobiť.

Po rozhovore nasledovala telovýchovná chvíľka. Spolu s deťmi sme si zacvičili na básničku Pláva kačka po jazere. Táto rozcvička slúžila trošku na odreagovanie detí a na precvičenie si celého tela po dlhom sedení na koberci. Po rozcvičke sme sa opäť vrátili na koberec, kde si deti vyskúšali dramatizáciu príbehu pomocou makiet, ktoré som mala pre ne prichystané. Niektoré deti si nepamätali, čo nasledovalo v príbehu, a preto som im pomohla našepkaním jedného slova alebo pohybom makety. Dramatizácia príbehu sa deťom veľmi páčila, pretože nechceli ísť vykonávať ďalšiu činnosť, ktorú som mala pre nich pripravenú. Použila som preto ďalšiu motiváciu, obrázky zvierat, ktoré vedia a ktoré nevedia plávať. Deti si posadali do svojich lavíc a ich úlohou bolo pripínať obrázky plávajúcich a neplávajúcich zvierat a vtákov na magnetickú tabulu. Tabuľa bola rozdelená na dve časti. Na jednej strane boli plávajúce a na druhej strane tabule boli zvieratá, ktoré nevedeli plávať. Deti vedeli tieto dve strany rozlíšiť na základe dvoch obrázkov, káčatka a kuriatka, ktoré vystupovali v rozprávke. Káčatko symbolizovalo tie zvieratá, ktoré vedeli plávať a kuriatko symbolizovalo tie zvieratá, ktoré nevedeli plávať. Medzi zvieratami, ktoré pripínali boli napríklad: labuť, ryba, orol, králik, bocian, medveď, vlk, veverička,

pes, žaba, motýľ... o týchto zvieratkách sme si povedali aj čím sa živia, kde žijú a či ich už deti naživo videli a kde.

Po tejto činnosti si všetky deti sadli na svoje miesta do lavíc, otvorili zošity a kreslili príbeh, ktorý som im čítala a ktorý neskôr dramatizovali pomocou makiet.

Záver: Po dokončení obrázku sme si zhodnotili spoločne hodinu. Opýtala som sa detí, čo sa im dnes páčilo, či sa niečo nové naučili a či si zapamätali poučenie, ktoré vyplývalo z rozprávky.

Táto hodina – tvorivé čítanie sa mi veľmi páčila, deti boli na hodine aktívne, zapájali sa do rozhovoru, komunikovali so mnou. Disciplína u detí bola dobrá, občas som upozornila deti, keď skákali do reči druhým deťom, alebo vykrikovali, keď sa pozabudli prihlásiť. Zistila som, že niektoré deti sa vedia veľmi dobre vyjadrovať, používali aj zložitejšie slová, ich reč bola výrazná a plynulá. Pri ilustrácii rozprávky sme využili makety káčatka, kuriatka a jazierka, ktoré boli veľmi zaujímavé a slúžili na motiváciu a na sústredenie sa na príbeh. Využitie týchto makiet na mňa a aj na detí vplývali veľmi pozitívne. Ďalšie pomôcky, ktoré som využila na hodine, bolo čarovné pero na udržanie disciplíny a obrázky plávajúcich a neplávajúcich zvierat. Cieľom práce s obrázkami bolo naučiť deti o zvieratkách, ktoré žijú v blízkosti vody, ktoré žijú v lese, čím sa živia a kde ich môžeme spozorovať.

## 4.2 Druhá hodina

**Ročník:** prvý

**Predmet:** výtvarná výchova

**Téma:** *Pani jeseň*

**Cieľ:** Rozvíjať u detí jemnú motoriku pomocou štetca a manipulácie s prírodným materiálom, prejavovať zručnosti a praktickú tvorivosť.

1. **Úvod** – Oznámenie cieľa: Dnes budeme maľovať Pani jeseň
2. **Motivácia** – Na začiatku hodiny ako motivácia poslúžia hádanky z lesa, neskôr rozhovor o jeseni, aké sú typické znaky jesene, farby jesene, ktoré zvieratká sa ukladajú na zimný spánok, ktoré odlietajú do teplých krajín?

### Hádanky

Rovno na strom skočí z kríka,  
zbiera šišky do košíka.

Tu pichliače, tam pichliače,  
s pichliačmi sa ťažko skáče.

Pripraví si dva mechy  
na lieskové orechy.  
Čo je to? ( veverička )

do kľbka sa preto stočí,  
rázom zmizne z tvojich očí.  
Čo je to? ( ježko )

Brumká, brumká, brum, brum brum,  
zas mu prešli cez rozum.  
Obzerá sa, vzadu, vpredu,  
kam mu zmizol pohár medu.  
Čo je to? ( medveď )

Vždy má strach a čosi tuší,  
naťahuje stále uši.  
Má ich dlhé, preto rád,  
v teple vždy chce uši mať.  
Čo je to? ( zajac )

Rozhovor o ročnom období a o lesných zvieratkách

Otázky: Aké je teraz ročné obdobie?

Čím sa vyznačuje jeseň?

Aké sú typické farby jesene?

Načo sa zvieratka pripravujú?

Ktoré zvieratka musíme v zime prikrmovať?

Ktoré zvieratka odlietajú do teplých krajín?

### 3. Zopakovanie básničky - O lastovičkách

Včera ráno potichučky,  
prileteli lastovičky.

Vítali ich vrabce štyri,  
Vrabčou piesňou: Čviri-čviri

Prileteli z južných dialí,  
jarnú pieseň zaspievali.

4. **Pomôcky** - výkres, lep, vodové farby, štetec, listy zo stromov

5. **Telovýchovná chvíľka** - aktivita Vykonaj pohyb

Vyslovujem rôzne otázky, vety s vykonaním určitého pohybu. Kto súhlasí vykoná daný pohyb. Vety: vstane ten kto má rad matematiku, tleskni ak máš rád šport, vyskoč ak vieš plávať, zamávaj ak rád cestuješ, zatancuj ak rád počúvaš hudbu, kľakni si ak sa rád smeješ, sadni si ak si čítal včera rozprávku, atď.

6. **Opakovanie pesničky** - Moja mamka niečo má

1. Moja mamka niečo má, niečo má,  
schovala to do sena, do sena.

2. A to boli orechy, orechy,  
bolo ich tam dva mechy, dva mechy.

3. A ja som ich vyhľadal, vyhľadal,

keď som koňom seno bral, seno bral.

7. **Prstová rozcvička** – pred maľovaním Pani jesene, rozcvička – napodobňovanie padajúcich listov, padajúceho dažďa, blikajúceho semafora a krúženie lietadla.

8. **Samotné maľovanie** – Postupne ukazujem na výkrese ako majú deti začať maľovať a ako majú pri práci postupovať.

9. **Záver** - Zhodnotenie a výstavka výkresov zhotovených deťmi.

### **Priebeh vyučovacej hodiny:**

Po privítaní s deťmi som ich oboznámila s cieľom hodiny, na ktorej budú stvárňovať Pani jeseň. Ako motiváciu som využila hádanky, ktoré sa týkali ročného obdobia jesene. V hádankách vystupovali lesné zvieratká: medveď, veverička, ježko a zajac. Po tejto aktivite som s deťmi viedla rozhovor na tému jeseň. Pýtala som sa ich aké sú typické znaky, farby jesene, čo robia zvieratká na jeseň, ako sa obliekame my. Odpovede detí boli rôzne a zaujímavé. Medzi spomenutými zvieratkami boli aj lastovičky a pri tejto príležitosti sme si s deťmi zopakovali básničku O lastovičkách.

Po básničke mi deti zaspievali pesničku o Orechoch a tým sa skončil náš rozhovor o jeseni. Nasledovala telovýchovná chvíľka na básničku Vykonaj pohyb. Telovýchovná chvíľka slúžila na precvičenie celého tela. Po rozcvičení tela sme si rozcvičili aj prsty, aby sa nám dobre maľovalo. Deti napodobňovali padajúce listy, dážď, blikajúci semafor a točenie lietadla.

Deti si posadali naspäť na svoje miesta do lavíc, kde som im vysvetlila postup práce pri maľovaní. Postup pri samotnom maľovaní: Najprv si deti zobrali štetec, namočili do jednej farby napríklad hnedej a spravili kruh (hlavu Pani jesene), čiže najprv spravili hlavičku. Potom nanášali lep na listy, ktoré si mali z domu doniesť, ale doniesla som aj ja, v prípade, že by deti zabudli. Listy prilepovali tak, že vytvárali telo Pani jesene. Po dokončení tela, na spodnú časť listov nanášali rôzne farby so štetcom a odtlačali ich na pozadie výkresu. Na konci dotvárali tvár jesene.

Pri majstrovaní alebo zhotovovaní Pani jesene, niektoré deti potrebovali pomôcť, poradiť a prosili ma o pomoc. Bola som veľmi rada, že poprosili mňa, vplývalo to na mňa veľmi pozitívne a mala som pocit, že ma vnímali ako ich pani učiteľku, aj keď v triede bola prítomná ich triedna pani učiteľka. Deti boli veľmi šikovné, originálne a disciplinované počas svojej práce. Zo svojej práce mali veľkú radosť, ktorá bola očividná na ich tváričkách a pootvorených ústičkách, keď sa pozerali na svoje hotové práce.

## Záver:

Na záver sme si spoločne s deťmi zhodnotili práce a urobili z prác výstavku. Po výstavke som sa opýtala detí, čo sa im najviac páčilo z hodiny a čo si z nej zapamätali. Spoločne sme si vymenovali znaky jesene a do zošitka dostali odo mňa včeličky za usilovnosť a šikovnosť pri vytváraní Pani jesene.

Výtvarná výchova sa mi páčila. Zistila som, že aj keď robím jednu prácu ako je maľovanie jesene nemusí zostať v takom tvare a štýle ako som si to pripravila, ale kreativita a fantázia detí je neuveriteľná, neohraničená a krásna. Všetky tie práce, čo urobili deti boli krásne, výnimočné svojím spôsobom a navzájom sa líšili. Nebolo ani jedného výkresu, čo by bol rovnaký alebo podobný s iným výkresom.

Deti reagovali pozitívne, zapájali sa do rozhovoru a keď potrebovali pri práci pomôcť, nehanbili sa a poprosili ma o pomoc.

Myslím si, že deti začali hlbšie vnímať prírodný materiál, ktorý sme využili na hodine - listy. Všimli si ich farebnosť, tvar, štruktúru a vôňu. Som toho názoru, že výtvarná výchova poskytuje priestor na rozvoj tvorivosti u žiakov.



## Záver

V našej práci sme sa zaoberali aktivizujúcimi vyučovacími metódami na prvom stupni základnej školy. Pokúsili sme sa vymedziť pojem vyučovací proces, čo je jeho cieľom. Zistili sme, že vyučovací proces sa stal zložitejším a náročnejším systémom. Jeho cieľom nie je len naučiť niečo nové, ale vedieť získaným informáciám, poznatkom a vedomostiam porozumieť a využiť ich v praxi.

Uvádzame, že rozhodujúcim činiteľom vo vyučovacom procese bol a vždy bude učiteľ. Veríme, že od neho závisí, či bude žiak na hodinách aktívny, sebestačný a získané poznatky a vedomosti bude vedieť využiť v praxi. Myslíme si, že ak učiteľ chce, aby jeho činnosti vo vyučovacom procese boli efektívne, zaujímavé, pestré a originálne, musí sa neustále vzdelávať a použiť vo vyučovacom procese také postupy a metódy, ktoré podnecujú žiakov k záujmu a tvorivosti.

Najväčšiu pozornosť sme venovali aktivizujúcim vyučovacím metódam, pretože si myslíme, že vo vyučovacom procese plnia veľmi dôležitú úlohu. Chceli sme ukázať na moderné metódy a postupy vyučovania, ktoré nielen pozitívne vplývajú na žiakov, ale ich nútia byť aktívnymi, tvorivými, kreatívne riešiť problémy a vhodne využívať osvojené vedomosti vo vyučovacom procese. Mnohé z týchto postupov, ktoré sme uviedli boli využité vo vyučovacích predmetoch na prvom stupni ZŠ. Uvádzame viacero nových postupov a metód, z ktorých si učiteľ môže vyberať a rozhodnúť sa, ktoré použije vo vyučovacom procese.

Sme toho názoru, že ak učiteľ bude praktizovať na žiakoch nové postupy a metódy vo vyučovacom procese, neupadne do stereotypu, ale prispeje k tomu, aby vyučovanie bolo efektívne, pútavé, dynamické a inšpiratívne pre deti.

## Zoznam použitej literatúry

BELAŠICOVÁ, J. 2010. Hádanky z lesa. *In Vrabček*, ISSN 1335-5163, roč. 12, č. november, s. 9.

BELAŠICOVÁ, J. 2010. Lúštíme s oteckom tajničky. *In Vrabček*, ISSN 1335-5163, roč. 12, č. september, s. 33.

FENYVESIOVÁ, L. 2006. *Vyučovacie metódy a interakčný štýl učiteľa*. Nitra: PF UKF, 153 s. ISBN 80-8050-899.

GOREJ, L. a kol. 1982. *Motivácia a záujmy*. Bratislava: SÚV SZM, 153 s. ISBN 73-102-82-02.

HOŠTÁKOVÁ, L. 1999/2000. Význam motivácie a aktivizácie pri práci so žiakmi. *In Naša škola*, ISSN 1335-2733, roč. 3, č. 5, s. 16.

JARÁBEK, K.- VALKOVIČ, G. 1980. *Teória vyučovania*. Bratislava: SPN, 231 s. ISBN 67-317-80.

MAŇÁK, J. 2003. *Nárys didaktiky*. Brno: Masarykova univerzita, 104 s. ISBN 80-210-3123-9.

MAŇÁK, J. a Švec, V. 2003. *Výukové metódy*. Brno: Paido, 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

MOJŽÍŠEK, E. 1977. *Vyučovací metódy*. Praha: Štátní pedagogické nakladatelství, 324 s. ISBN 14-037-77.

PETLÁK, E. 1995. *Didaktika I*. Bratislava: Agentúra Pedagóg, 160 s. ISBN 80-901401-3-0.

PETLÁK, E. 2000. *Pedagogicko-didaktická práca učiteľa*. Bratislava: IRIS, 117 s. ISBN 80-89018-05-X.

PETLÁK, E. 1999/2000. Neformálne o tvorivosti vo vyučovaní. *In Naša škola*, ISSN 1335-2733, roč. 3, č. 3, s. 6.

PETLÁK, E. 1997. *Všeobecná didaktika*. Bratislava: IRIS, 270 s. ISBN 80-88778-49-2.

SKALKOVÁ, J. 1999. *Obecná didaktika*. Praha: ISV nakladatelství, 292 s. ISBN 80-85866-33-1.

STRAČÁR, E. 1977. *Systém a metódy riešenia učebného procesu*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 405 s. ISBN 67-025-77.

- ŠVEC, Š. 1995. *Základné pojmy v pedagogike a andragogike*. Bratislava: IRIS, 275 s. ISBN 80-88778-15-8.
- ŠVEC, Š. a kolektív. 1998. *Metodológia vied o výchove*. Bratislava: IRIS, 303 s. ISBN 80-88778-73-5.
- TÓTHOVÁ, M. 2006. *Rozvoj tvorivosti na I. stupni ZŠ*. Nitra: PF UKF, 179 s. ISBN 80-8094-033-9.
- TUREK, I. 2008. *Didaktika*. Bratislava: Iura Edition, 595 s. ISBN 978-80-8078-198-9.
- TUREK, I. 1998. *Zvyšovanie efektívnosti vyučovania*. Bratislava: Edukácia, 326 s. ISBN 80-88796-89-X.
- ZELINA, M. 1997. *Ako sa stať tvorivým*. Šamorín: Fontana Kiadó, s. r. o, 187 s. ISBN 80-85701-09-X.
- VERKINOVÁ, A. 1999/2000. Hádanky a hry na spestrenie vyučovania. *In Naša škola*, ISSN 1335-2733, roč. 3, č. 1, s. 32.
- ZELINA, M.- ZELINOVÁ, M. 1990. *Rozvoj tvorivosti detí a mládeže*. Bratislava: SPN, 130 s. ISBN 80-08-00442-8.
- ZELINA, M. 1996. *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa*. Bratislava: IRIS, 221 s. ISBN 80-967013-4-7.
- ZELINA, M. 1995. *Výchova tvorivej osobnosti*. Bratislava: Polygrafické stredisko UK, 154 s. ISBN 80-223-0713-0.